

3

1963

Азәрбајҹан

Ушамарошмөз үчүн

СӨӨРЛИ НАР

Бирн варды, бири жохду,
Дөрд чок иди, дөрман жохду.
Бир ата, бир огул варды,
Огулду ады Бөхтиярды.
Барлыларын элинде гул
Чалышырды ата, огул,
Зөлнөти чох, газанчы аз,
Көлөлүндө сөвинч олмаз.
Ата бир күн хасталанди.
Ахтардылар нечө көнди,
Тамылмады она дөрман,
Көлдн бир күн көндө логман,
Атасгалды гоча нөдмн
Чох дөрдгөри билди бөксин.
Деди: өкөр сөөрли нар
Жес, бу хөстө сагалар,
Ачы дейми билни, анчак,
Неча инди, неча гомач
Кедиб недөр-көлмөз жерө,
Чох чалышыб нары дөрө,
Гайгымайыб ордан керн.
Билнимэйнб онун жери.
Бу сөзлери дейиб логман,
Видалашыб кетди ордан.

Гуш ганадсыз ола билмөз,
Икид атсыз ола билмөз.
Ат инкид гомаз дөрда,
Бу мөгөдлө Бөхтияр да
Сахтажарды јакшы көлнөн.
Аты чыб өрүндөн,
Атасылла видалашды,
Көһлөннө о, јинашды.
Атылыб атын белниө,
Тез јолалды Шөгг елнө.
Кечди неча јуз, даг дөрө,
Көлдн чатды о бир жерө,
Корду данда галымлышлар,
Ајдын хөтлө јазылмышлар,
«Јолчу, кетсен габга сон,
Расг келерсен бир дага сон.
Дамы ашмар олмас, көрөң
Орда галыб сәһөрөдөн,
Көзөб өтсүз, сүсүз јери,
Гайдасан јенө керн.
Јолчу, дөһсөн бурдан сола
Дүшөрсөн бир узун јола.

Јол асандыр, дејил чөтин,
Олмаз асла ээијјөтин.
Кечэн јол кедиб, сәһәр
Көрсөн бир бөјүк шөһөр.
Јолчу, кетсен өкөр сага,
Чатарсан бир көзөл бага.
Анчак јолда ээијјөт вар,
Гаршына јуз эикөл чыхар.
Чатинликлө јол долудур,
Бөјгатычын горхулудур».
Атасына мөһөббәти
Верди она даг гүвөәти.
Дүшүмэйнб һәјатыны,
Сага сүрүз өз атыны.
Кечди јашыл дуоңликдөн,
Чыккынлөд, чөмөлилдөн.
Көлдн көрдү о, бир мешә...
Аз галырды ахшам дүшө.
Мешөлөндөн кечөн заман
Сәс көлпрди сагдан, солдан,
Агачларын будаглары,
Хымылтылы јарпагалары,
Өтөн гушлар, ахан сулар,
Сөјлөјпрди: «Кет, Бөхтияр,
Кет, угурулу олсун јолун!
Бүкүлдөсөн осла голду».
Гөһрөманым ат ојнатды,
Бир талаја көлдн чатды.
Корду бурда бир галача,
Барылары нача-нача.
Бөјүк бир шир чөкди ия'рө,
Галачадан енди јерө.
Бөхтијара төрөф чумду,
Бу дөһсөтлн бир һүчүмду.
Бөхтијарса чох сүр'өтлө
Каманыны алды элө.
Выжылдады ох каминдан,
Јерө дөјди, өлдү аслаи.
Көрүб уча барылары,
Гайгы алды Бөхтијары.
Дүшүндү ин, бурда снрр вар:
Пөндөһлөн јүксөн һасар
Бир эикөлди јолумда, мөн
Көмөндилә бу гулөдөн
Галхым көрөк он јухары,
Ашым уча барылары.
Көмөнд атды о, тез галхым.
Галачадан ениб бахды.

Көрүд кепши сөфали бағ,
Бағдан ахыр күмүш булаг.
Ашым төзө гызыл күләр,
Бәлишәләр, гөрәһилләр,
Гушлар өтүр көј будагда,
Бәр чүр мешә вар бу багда.
Алма, армуд, шафталы, нар,
Будагалары эјишдир бар.
Талварларда нар чох төһөң...
Көзөл бага верип бөзөк
Салхым сөјүд, чинар, говағ.
Ортасында бағын анчак—
Јенө бир нар ағачы вар.
Үстүндө төк сөйрди нар.
Нар чөзө етди Бөхтијары,
Кетди һәмни нара сары,
Көрүд јазы илөк кини,
Көлдн ат чычак кини,
Бир бөз ат вар, үстүндө јүк,
Габатында гуру сүмүк.
Бошдур атын јем торбасы,
На оту вар, на арпасы.
Тез көтүрдү үстүндөки
Нечө пудлуг ағыр јүкү.
Берди ата арпа, саман,
Гөһрөманымн нечди ордан,
Бир ит көрдү илөнк кини,
Күчлү, гудуз, пөлөнк кини.
Көлсә өкөр јуз чанавар
Гармалыјыб бирдән бөгар.
Јалы жохдур итин анчак,
Габатында вар бир гучак
Төзө јонча. Ит ијијөјпр,
Она бахыр кишлө дејпр:
—Бирчө сүмүк олса өкөр
Элин анбар ота дөјпр.
Нејлөјпрәм эрөфи мөн. —
Уч-дөрө сүмүк талыб јердөн
Итө атды тез Бөхтијар.
Көлдн көрдү бир гартал вар,
Сыхар ону гызыл гөфсә,
Ала биллир јазыг нөфәс.
О гарталы етди азад,
Чөсүр гартал ачды ганад.
Учду, гонду бир чинар,
Бахды учан булудлара.
Итирмөдөн вахты бир ан,
Көлдн бизим мөрд гөһрөман
Нар ағачы олан јерө,
Јакылашды нары дөрө.
Багда варса нө гөдөр нар
Гышгырырды: «Ај Бөхтијар!
Мөн јашымјам, мөн гопар,
Өз хөстөнө дөрман анар».
Бөхтијарса галды һейран,
Хәләлины сарды думан.
Дитгөтлө һәр нара бахды,
Өз јериндөн гартал галхды.
Дилө кәлиб деди: «Оганаш!
О төк нары дөр атчадан,
О сагалдар јуз бир дөрдн.
Бөхтијар тез нары дөрдн,
Бирдөн гонду елө туфран,
Зүлмөк ишнн олдү һәр јан.
Шәр гышгырды: «Дурма ај ит!
Нары доран оғланн тут.
Елө ону парча-парча
Гөјма чыхыб багдан гача».
Ит деди: «Вар мөндө вөфа,

Постума етмәрөн кәфа,
Јакса өкөр башыма од,
Сөн төкмүңдүн гаршыма от,
Зөңчирләниб галымшым ач.
Ташмајырдым һеч бир алач.
О хөјпрди бир иш көрдү,
Көлдн мөнә сүмүк верди».
Шәр гышгырды: «Еј көһлөн ат,
Тез нар дөрөн оғлана чаг!
Верирәм мөн сөнә өпр,
Уз-көзүнү онун көмпр!».
Ат деди: «Бу ола билмөз,
Бөдхәһларын үзү күлмөз,
Сөн вермишдн мөнә сүмүк,
Ичидирди белним јүк.
О хөјпрди бир иш көрдү,
Көлдн мөнә арпа верди».
Шәр гышгырды: «Уч еј гартал,
Тез башымын үстүнү ај!
Нар дөрөнн көзүнү о».
Гөјма чыхсын арадан о».
Гартал деди: «Нечин кедим,
Өз достуму мөн ичидиал.
Јерим иди гызыл гөфсә,
Алмајырдым раһат нөфәс.
О азадлыг верди мөнә,
Сөвинч, шадлыг верди мөнә».
Шәр көрдү ки, өтмүр сөзү,
Силәһаланыб кетди өзү.
Јола чатды Бөхтијара.
Гышгырды: «Еј бахти гартал
Сөһрлидир кирдинди бар,
Бурдан бир көс дөһләјин сөг.
Нары дөрдүн етмә күман,
Талавачасын мөндөн аман.
Көһлөчөк бурда башан,
Олмајачақ мөзар дашыно».
Икид оғлан деди: «Еј шөр!
Јузу гадан өзү дүшөр,
Бу сөн, бу мөн, бу да мејдан».
Шәр гылымчы чөкди гындан.
Бөхтијарса ат белиндөн
Галхыб тутду тез элиңдөн,
Шарни гылымчыны алды,
Көһлөһиндөн елө чалды,
Шәр атындан дөјди јерө,
Чаты чыхды бирдөн-бирә.

Көһлөјпрди хөстө ата,
Дөрдө гөјмурду ону јата.
Көһлөһри галыб ојат,
Сөјлөјпрди: «Синәма дар
Чөккиләсини, кәлсин оғлум,
Ону көрүм раһат олуң.
Сопра кедим мөн дунјадан».
Бир сөһр күн доған заман
Бахды јенә јола сары
Дүшүндүр Бөхтијары,
Бирдөн атын ишмөмөңи,
Бөхтијарын мөгүрү сөн
Ешдилди. Узг јолдан
Көлдн чыхды икид оғлан.
Ата-оғлу гучагданыды,
Сөвинчларн ашды-дашды.
Јерин кәлиб хөстө нары,
Кетди бутун арғылары.
О замандан бир расөл вар:
Јуз бир дөрә чарөрд нар.